

Döntéseink
egyik fő hibája:
feladasként értelmezni
az időben történő
kilépést

ÖSSZEVERŐDIK A CSŐCSELÉK

Miután a családomat egy új munka miatt átrángattam a fél országon, 2016-ban Anglia nem hivatalos tiltakozó fővárosában találtam magam. Az Avon folyó torkolata előtt fekvő, Anglia és Wales találkozásának könyökhajlatába ékelt Bristol ma a legnagyobb délnyugati város. A dohány- és cukorkereskedelemre épülő, virágzó tengeri központról, amelynek gazdagságát a rabszolgatartás évszázadai teremtették meg, 2017-ben kiderült, hogy az egyik legszüksínűbb város, de a leginkább megosztott is, ahol a fekete és más etnikai kisebbségi (globális többségi) polgárok nagyobb gazdasági hátrányt és szegregációt szenvednek el, mint az Egyesült Királyság bármely más fontos városában.⁴ Bristol területe viszonylag kicsi, ezért a dombra települt, szupergazdag negyedek, mint a flancos Clifton Village, csak egy kőhajításnyira vannak a hagyományosan munkásosztálybeli területektől, például a lenti St Paulstól és Hotwellstől.

Részben ennek a szoros közelségnek tudható be, hogy Bristol mindig a nyilvános engedetlenség hírhedt villámhárítója volt. 1794-ben, miután az előző évi Bristol Bridge-i zavargások az évszázad egyik legsúlyosabb nyilvános mézszárlásával végződtek, azt mondták, Bristolban minden szíre-szóra összeverődik a csöcselék.⁵ Azóta mindent megtettünk ennek a hírnévnek a megőrzéséért. Például 1831-ben egy helyi előljáró a választójog megszerzése érdekében mozgósítók bebörtönzésével fenyegetőzött, aztán álruhában, a háztetőkön kúszva kellett menekülnie az üldözésére indult fiatal férfiak hada elől. 1932-ben pedig, amikor a kormány csökkentette a munkanélküli segélyt, mintegy négyezer tüntető próbált békésen bevonulni a belvárosba, de a rendőrség heves ellenállásába ütközve verekedés tört ki. Később, az 1980-as években a feketékkel szembeni kemény rendőri fellépés és a helyi vállalkozások elleni razziák miatt egymást érték a zavargások a St Pauls negyedben. Ha visszatekintünk, városként nem reagáltunk jól arra, hogy a hatóságok (akár képletesen, akár szó szerint) arcon csaptak bennünket, majd azt mondták, ne üssünk vissza. Az elmúlt néhány évben Bristol már tüntetett a Black Lives Matter mozgalom támogatása, az éghajlatváltozás elleni érdemi kormányzati fellépés érdekében, a transzneműek jogaiért, a brit egyetemek súlyosan elhibázott irányítása ellen – és megint itt vagyunk egy meleg tavaszi estén, plakátokkal, transzparenszekkel körülvéve, de kicsit másképp. Ezúttal inkább metatüntetés folyik – mert most a tiltakozás jogáért tiltakozunk.

Néhány héttel korábban, 2021. március 3-án este eltűnt egy Sarah Everard nevű, harminchárom éves nő a londoni Brixton Hillről. Aznap este 9 óra körül távozott a barátjától, és vagy a Clapham Common környékén járt, vagy átment rajta, miközben a barátjával beszélt telefonon. 21.28-kor egy csengőkamera-felvételen, 21.32-kor egy arra járó rendőrautó műszerfali kamerájának, 21.35-kor egy busz kamerájának a felvételein is látható volt. Ezután eltűnt. Másnap, amikor Everard nem ment

el a megbeszélrt randevúra, a barátja telefonált a rendőrségnek. Március 9-én az ország elborzadva értesült arról, hogy egy Wayne Couzens nevű londoni rendőrt letartóztattak a lány elrablásáért. A következő napon, egy héttel az eltűnés után, az ország távolabbi részén, egy erdőben találták meg a lány maradványait; két nappal ezután a Couzens elleni vádat módosították: nemi erőszakkal és gyilkossággal egészítették ki; a másnapi éjszakai virrasztás pedig azzal ért véget a Clapham Commonon, hogy a rendőrök letaposták a gyászolók virágait, a békés megemlékezőket megragadták és lenyomták a sárba. A fényképek bejárták az újságokat: a rendőrök több fiatal nőt is letartóztattak, akik a földön megbilincselve dacosan néztek a kamerába – azért az állítólagos bűnért, mert a Covid idején együtt gyászoltak nyilvánosan. A fotók a szívszorító ártatlanságot sugárzó, mosolygós Everard fényképei mellett jelentek meg, akinek az életét ugyanannak a rendőri testületnek az egyik tagja oltotta ki.

De a történet nem itt kezdődik. Egy évvel korábban, 2020 májusában, alig néhány hónappal a világjárvány kezdete után egy negyvenhat éves fekete férfit, George Floydot fényes nappal meggyilkolt egy fehér rendőr Minneapolisban. Derek Chauvint később huszonkét és fél évre ítélték gyilkosságért, ami azért következett be, mert kilenc perc huszonkilenc másodpercig térdelt Floyd nyakán a könyörgő járókelők szeme láttára, egy utcai motozás során. Másnap az Egyesült Államokban sürgős rendőrségi reformot követelő tiltakozások kezdődtek, amelyeket a világ több mint hatvan országában követtek tüntetések. Bristol sem volt kivétel. Június 7-én, szombaton nagy tömeg gyűlt össze a College Greenen, és a várost ellepve végigvonult a belvároson is; útközben ledöntötte a talapzatáról Edward Colston bronzszobrát, majd a kikötőbe hajította.

Ez az aktus már régóta váratott magára: azok a felhívások inspirálták, amelyek a rabszolgatartók és más fehér fajgyűlölők emlékművének eltávolítását szorgalmazták szerte a világon,

a Fokvárosi Egyetemen 2015-ben indult Rhodes Must Fall (Rhodesnak zuhannia kell) mozgalomtól kezdve az észak-amerikai konföderációs tábornokok szobrainak ledöntéséig. Egy évvel a ledöntése és egy nemzetközi vitát kiváltó döntés után a Colston-szobrot egy helyi múzeumban állították ki. A megszegyenített és megrongált bronzalakot a hátára fektették, a márványtalapzatot egy minden méltóságot nélkülöző furnérlappal helyettesítették; a fej skarlátvörös festékréteg alól mered szomorúan a mennyezetre.

Mi történt Colston hullámsírba temetése és a rendőrautó felgyújtása közötti tíz hónap alatt? Abban a nyugtalansággal teli évben a tömeges ellenállás fenyegetésétől felspannolt kormányok szerte a világon új fegyvert találtak tiltakozásellenes arzenáljukban. A világjárvány idején hozott vészhelyzeti korlátozásokkal csorbították az elnyomás elleni harchoz való jogot. Az eswatini (korábban szváziföldi) demokráciáért folyó tüntetések oda vezettek, hogy a király „sátáninak” nevezte a tiltakozókat, és betiltotta a tüntetéseket.⁶ Thaiföldön egy diákok vezette mozgalom során a polgárok Prajut Csan-ocsa miniszterelnök hasonló tilalma ellenére Bangkok utcáira vonultak, hogy tiltakozzanak a hiperkirályság és az ország hatalmas monarchista hadserege ellen.⁷ Hongkongban, ahol egyszer s mindenkorra le akarták törni a 2019-ben kezdődött felkeléseket, hétezer rendőrt vezényeltek ki, hogy érvényt szerezzenek a Tienanmen téri vérengzés évfordulóján évente megrendezett virrasztás betiltásának.⁸ Az Egyesült Államokban a George Floyd meggyilkolása után kirobbant széles körű tüntetések nyomán indultak új kísérletek az ellenvélemény nyilvános demonstrálásának elfojtására.

Miközben világszerte a rendőrség finanszírozásának megszüntetését követelték („defund the police”), a híradókat estéről estére a megtámadott régi világrend képei töltötték meg: boltokba törtek be, üvegeket zúztak össze, rendőrörsöket barikádoztak el vagy gyújtottak fel, konföderációs szobrokat daraboltak fel vagy

döntöttek le; mindezt a tüntetők és a rendőrség közötti erőszakos összecsapások övezték. Újsághírek szerint Trump elnököt le kellett beszélni arról, hogy az „Insurrection Act”-re (zendülők elleni törvényre) hivatkozva a teljes hadsereget bevesse saját polgárai ellen. „Ha elkezdődik a fosztogatás, a lövöldözés is elkezdődik” – harsogta a Twitteren egy gyorsan törölt, de az emlékezetből kitorölhetetlen tweetben.⁹ „Verjétek ki a szart is” a tüntetők közül – mondta állítólag tanácsadóinak –, „törjétek be a koponyájukat”.¹⁰

Az Egyesült Királyság kormánya egy sor új törvényt támogatott a tiltakozásokon alkalmazott rendfenntartás tartós megváltoztatása érdekében. Az előző évi Colston-tüntetés óta kiéleződtek a generációs feszültségek – a városban és máshol is. A bronzalak bristoli kikötőben vetett hullámai az egész országon végiggyűrűztek, és mély megosztottságot hoztak felszínre – azok között, akik szerint a szobordöntésben a demokrácia legtisztább formája nyilvánult meg, és azok között, akik szerint ez egy olyan csőcselék demokráciaellenes támadása volt, amelyet kordában kell tartani. A 2022-es rendőrségi és büntető igazságszolgáltatási törvény értelmében a békés gyülekezés bármely formáját „közháborítás”-nak minősíthetik, a résztvevőket akár le is letartóztathatják – függetlenül attól, hogy tudatosan szegik-e meg a rendőrség által előírt feltételeket, vagy sem, és az emlékműrongáló vagy szobordöntő tüntetők akár tíz évig terjedő börtönbüntetést kaphatnak.¹¹ Priti Patel belügyminiszter szerint az volt a cél, hogy a rendőrség lecsaphasson arra a maroknyi kisebbségre, amely a tüntetések ürügyén vidáman lop és rongál ott, ahol tud. Ha békésen tiltakozol, nincs mitől félned!

Ez első látásra észszerűnek hangzik. De ha megkapargatjuk egy kicsit a felszínt, nagyon aggasztónak találjuk az előterjesztést. Hiszen a rendőrség mindig minden tevékenységet azonnal meg tudott állítani, ha az törvénybe ütközött – vagyoni károkozást, birtokháborítást, erőszakot. De ez a törvényjavaslat feltehetően magát a békés tiltakozás jelentését akarta megváltoztatni: jogi

felhatalmazást ad a rendőrségnek arra, hogy bármikor leállítson egy tüntetést, amikor a *rendőrség* úgy dönt, hogy az túl messzire ment. Panaszkodik egy járókelő, mert egy békés csoportosulás elfogadhatatlanul nagy zajt csap? Hazaküldik őket. Nem akarja egy olajipari vezető, hogy szétkürtöljék: épp most „gyújtotta fel” a tengert a cége? Letartóztatják a tüntetőket. És ami még rosszabb: ezzel a törvényjavaslattal a kormány felhatalmazta magát, hogy bármikor egyoldalúan megváltoztassa a törvény jelentését, mert a „megzavarás” és a „veszély” fogalmát a saját kénye-kedve szerint értelmezheti újra. A törvényjavaslat parlamenti vitáján, meglepő módon, Theresa May konzervatív exminiszterelnök is ellene szólalt fel. Szeretnénk azt hinni, „igazán észszerű, ha a belügyminisztert szélesebb jogkörrel ruházzuk fel, mert mindannyian azt hisszük, észszerűen gondolkodunk – mondta May –, de a későbbi belügyminiszterek talán nem lesznek annyira észszerűek”.¹²

Ez visszavezet bennünket a meleg bristoli estéhez. A „Kill the Bill” (Le a törvényjavaslattal!) tüntetések az egész világon fel akarták hívják a figyelmet annak a veszélyére, hogy a kormányok korlátlan hatalmat kaphatnak a nekik nem tetsző tüntetések kisöprésére. A bristoli békésen kezdődött: a tüntetők a szombat délutánt a College Greenen, a híres bristoli katedrális előtti füvön töltötték, majd a városon keresztül a rendőrkapitánysághoz vonultak. Igazán nyugodt hangulatban. Néhányan azért jöttek, mert elborzasztotta őket az az intézményesített kegyetlenség, amellyel a londoni rendőrség véget vetett a Sarah Everardért tartott virrasztásnak – rengeteg embertől hallottam, hogy „amikor a rendőrök letaposták a virágokat, valami eltört bennem”. Mások számára ez az erőszakos túlreagálás csak megerősítette, amit a történelem folyamán marginalizált közösségek mondogatnak: a rendőrség azért van, hogy a hatalmon levők érdekeit védje, nem az emberekét; és ha valakit még mindig nem rázott meg,

hogy a rendőrök *embereken* taposnak, akkor nem figyelt oda. A tömeget ma mindenesetre az a közös belátás kovácsolja össze, hogy a polgári tiltakozás a demokrácia alapköve, és nem ellene intézett támadás: elidegeníthetetlen jog, amelyet sohasem szabad elvenni.

De este minden megváltozik. Egyre durvul a hangulat, és mivel a rendőrség szemmel láthatóan rájön, hogy a tüntetők nem oszlanak fel egyhamar, taktikát vált: hirtelen beveti a rohamrendőröket, egy rendőrségi drónegységet, kutyákat és lovakat; a tüntetői oldalon tűzijáték és festék repül a levegőbe, a rendőrség ablakai betörnek, és nem egy, hanem két rendőrautó is ég.* Mire a gyerekek lefektetése után visszaérek, már csak a romokat látom.

Másnap reggel, a nap sápadt fényénél az egész csoportosulást elítéli Bristol polgármestere, a kormány, a jobboldali és a liberális sajtó többsége, természetesen a rendőrség is, amely (tévesen) azt állítja, hogy rendőröknek eltörött a csontjuk és kilyukadt a tüdejük. A konzervatívok szerint pontosan ezért van szükség új törvényekre. A tüntetők szerint viszont pontosan ezért veszélyesek ezek a törvények – mert ha elvágják a békés tiltakozás lehetőségét, akkor csak az erőszak marad.